

บทที่ 4

ความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

4.1 นิยามความรับผิด

ตามความเห็นของผู้วิจัย ความรับผิด (Liability) หมายถึง การกระทำความผิดของบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหายแก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นเหตุให้บุคคลฝ่ายที่กระทำความผิดนั้นต้องรับผิดตามผลแห่งการกระทำของตน ด้วยการเยียวยาให้ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด ซึ่งความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษนี้ เป็นเรื่องที่รัฐบริหารโครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษผิดพลาด จนเป็นเหตุให้พยานที่เข้าร่วมโครงการต้องได้รับผลเสียหายจากการที่รัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาให้แก่พยานผู้เข้าร่วมโครงการได้ ดังนั้น ความรับผิดของรัฐในที่นี้ จึงเป็นเรื่องของการที่พยานขอรับการเยียวยาสิทธิที่ตนพึงมีจากรัฐ ซึ่งเป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิของพยานในคดีอาญาจากรัฐ หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้พยานได้รับการชดเชยความเสียหายจากการถูกระงับสิทธินั้นให้กลับคืนมา เป็นการใช้ประโยชน์จากสิทธิเสรีภาพในเชิงรับ¹

สำหรับถ้อยคำอื่นๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าความรับผิดนั้น ได้แก่ คำว่า ความรับผิดชอบ (Responsibility) และความพร้อมรับผิด (Accountability)

ความรับผิดชอบ (Responsibility) นั้น หมายถึง การยอมตามผลที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ได้ทำไป แต่เมื่อนำไปใช้ในกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานไว้จะหมายถึง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งหมายความถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เกิดประโยชน์แก่ทางราชการและปวงชนชาวไทยสมความมุ่งหมาย

¹ ชาวนะ ไตรมาส, การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา, 2546), หน้า 28.

ส่วนคำว่า ความพร้อมรับผิด (Accountability) มีความหมายออกเป็น 2 นัย ได้แก่² ความหมายแบบแคบหรือดั้งเดิม Accountability หมายถึง ความสามารถในการตอบคำถามได้ หรือ Answerability ข้าราชการรวมทั้งหน่วยงานที่มี Accountability คือ การที่ข้าราชการหรือหน่วยงานนั้นสามารถตอบคำถามหรือให้คำอธิบายถึงพฤติกรรมการกระทำของตนหรือหน่วยงานได้ ซึ่งกลไกของ Accountability เน้นที่โครงสร้างการบังคับบัญชา และข้อกำหนดของกฎหมายที่กำกับกับการดำเนินกิจกรรมของข้าราชการและหน่วยงาน ดังนั้น ข้าราชการมี Accountability ก็เพียงแต่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ รวมทั้งคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และตอบคำถามเฉพาะเท่าที่กฎหมายกำหนด

ส่วนในความหมายที่ใช้กันในปัจจุบัน Accountability มีความหมายกว้างกว่าความสามารถในการตอบคำถามหรืออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมได้เท่านั้น ยังรวมถึงความรับผิดชอบในผลงานหรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการตอบสนองต่อความคาดหวังของสาธารณะอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า ถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันทั้งสามถ้อยคำนั้น มักมีความผูกพันกัน อย่างแยกไม่ออก ในทัศนคติของผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยานบุคคลของรัฐนั้นจำเป็นจะต้องมีความรับผิด เมื่อรัฐหรือหน่วยงานของรัฐตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ด้วยการใช้อำนาจเป็นเหตุให้พยานผู้เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษได้รับความเสียหาย จากการปฏิบัติงานอันบกพร่องผิดพลาดของรัฐ ขณะเดียวกันรัฐจะต้องมีนโยบายให้บุคลากรภายในองค์กรของรัฐมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รวมทั้งรัฐจะต้องมีความพร้อมรับผิดกับประชาชนที่เข้ามาเป็นพยานในโครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ด้วยการสามารถตอบคำถามหรืออธิบายเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาของรัฐ ตลอดจนต้องรับผิดชอบต่อผลงานการปฏิบัติหน้าที่ และตอบสนองความคาดหวังของสังคมโดยรวมได้อีกด้วย อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะในส่วนของความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษเท่านั้น โดยจะพิสูจน์ให้เห็นว่า ในกรณีที่รัฐบริหารโครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษผิดพลาด จนเป็นเหตุให้ประชาชนผู้มาเป็นพยานได้รับความเสียหายจากการมาเป็นพยาน รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อพยานหรือไม่ อย่างไรก็ดี เนื่องจากรัฐมีความหมายเป็นเพียงดินแดนที่มีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง ประกอบกับมีพลเมืองภายในรัฐนั้นๆ จึงแสดงให้เห็นว่า รัฐเป็นเพียงสิ่งที่เป็นนามธรรม (Abstract) ไม่อาจจับต้องได้ ดังนั้น บุคคลที่รัฐใช้ในการให้ความคุ้มครอง

² สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างระบบความพร้อมรับผิดในระบบราชการ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: เจปริน, 2545), หน้า 2:4 – 2:5.

พยานด้วยมาตรการพิเศษ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวเนื่องกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ จึงมีบทบาทสำคัญต่อการรับมือต่อพยานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้เอง ความหมายของงานวิจัยชิ้นนี้ จึงหมายรวมถึง ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ปัจเจกชนผู้มาเป็นพยาน โดยผลของการกระทำของบุคคลที่รัฐใช้ในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษด้วย และงานวิจัยชิ้นนี้จะพิสูจน์ให้เห็นว่า ในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นแล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความรับผิดชอบต่อพยานร่วมกับรัฐด้วยหรือไม่ ประการใด

4.2 นิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพยาน

เมื่อพิจารณาความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษพบว่า ไม่มีตัวบทกฎหมายคุ้มครองพยานฉบับใดที่กล่าวถึงความรับผิดของรัฐต่อพยานโดยตรง จะมีก็แต่เพียงการบัญญัติกฎหมายในลักษณะการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายให้แก่พยาน ในกรณีที่พยานได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาในระหว่างที่พยานอยู่ในโครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ด้วยเหตุนี้เอง การพิจารณาหาความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ จึงจำเป็นต้องหาสถานะความสัมพันธ์ทางกฎหมาย หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่านิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพยานให้ได้เสียก่อน

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 3.1.3.2.2 เรื่องสถานะทางกฎหมาย (Legal Status) ของพยานในคดีอาญาในประเทศไทยพบว่า สถานะทางกฎหมายของพยานในคดีอาญาในประเทศไทยนั้น ตกอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่ารัฐ เนื่องจากที่มาแห่งสิทธิของพยานในคดีอาญานั้น มาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับกฎหมายมหาชน ด้วยเหตุนี้ นิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพยานจึงต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน และการบังคับใช้กฎหมายจึงต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชนเช่นเดียวกัน

เมื่อการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพยานเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน ด้วยเหตุนี้เอง การใช้อำนาจโดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด นอกจากนี้ สิทธิของพยานในคดีอาญา (ตามหลักสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมืองที่แปลงมา

จากหลักสิทธิเสรีภาพตามหลักกฎหมายธรรมชาติ) ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันหน่วยงานของรัฐในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายอีกด้วย³

และแม้นิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพยานจะเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี หากมองในอีกมิติหนึ่งพบว่า มีนิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพยานบางประการที่เป็นไปตามหลักกฎหมายเอกชน คือ นิติสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับพยานบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ โดยนิติสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากมูลแห่งหนี้ละเมิด อันเป็นเรื่องของนิติเหตุหรือความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับพยานที่เกิดขึ้นจากการรับรองโดยผลของกฎหมายด้วยเหตุนี้เอง การที่จะพิจารณาคำขอรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ จึงต้องพิจารณาจากฐานที่ตั้งแห่งสิทธิทั้งในเรื่องของสิทธิตามกฎหมายมหาชนและสิทธิตามกฎหมายเอกชนประกอบกัน

สิทธิตามกฎหมายมหาชน เป็นการยอมรับสิทธิที่เกิดจากกฎหมายมหาชน การที่รัฐยอมผูกพันตนเองต่อผลประโยชน์ของราษฎรผู้มาเป็นพยานในคดีอาญาให้กับรัฐ ด้วยการตราสิทธิของพยานในคดีอาญาซึ่งเดิมเป็นสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติ ให้กลายเป็นสิทธิตามกฎหมายบ้านเมือง ลงในกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์สูงสุดของประเทศ รวมทั้งตรากฎหมายลำดับรองอื่นๆ เพื่อรองรับสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้น เป็นเรื่องที่รัฐได้คุ้มครองและรองรับสิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายมหาชน ดังนั้น พยานจึงมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่กระทำการละเมิดต่อสิทธิตามกฎหมายมหาชนนี้ และมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ส่วนสิทธิตามกฎหมายเอกชนในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากมูลที่ก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ อันได้แก่ ละเมิด สิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายเอกชน จึงเป็นสิทธิที่พยานมีอำนาจที่จะเรียกร้องให้รัฐโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำ

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

มาตรา 26 "การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้"

มาตรา 27 "สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง"

หรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อป้องกันมิให้พยานบุคคลที่เข้ามาสู่กระบวนการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษได้รับความเสียหาย

ดังนั้น หากรัฐละเมิดหรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิของพยานในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็สิทธิตามกฎหมายมหาชนหรือสิทธิตามกฎหมายเอกชน รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบต่อพยาน

4.3 ความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

4.3.1 พิจารณาจากสิทธิตามกฎหมายมหาชน

เนื่องจากสิทธิของพยานในคดีอาญาเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญให้การรองรับและคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้มาเป็นพยานไว้ ดังนั้น ในกรณีที่รัฐมีการบริหารจัดการโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษผิดพลาด ด้วยการที่รัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 ได้ นั้น รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบต่อพยานผู้เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากรัฐทำให้พยานได้รับความเสียหายการกระทำของรัฐดังกล่าว

4.3.1.1 สาเหตุที่ทำให้รัฐต้องรับผิด

หากพิจารณาโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษพบว่า ในกรณีที่พยานได้ลงนามในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ถือว่าพยานได้ผ่านกระบวนการในการที่รัฐคัดสรรและรับคนเข้าสู่ระบบขอข่ายของคำว่าพยานในทางกฎหมายจึงเริ่มต้นขึ้นในทันที และสิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญก็เริ่มต้นขึ้นเช่นเดียวกัน

ในระหว่างที่พยานอยู่ในโครงการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษนั้น รัฐจะต้องตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญา อันได้แก่ สิทธิในการได้รับความคุ้มครอง สิทธิในการได้

รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ กรณีที่รัฐมีการบริหารจัดการเชิงระบบผิดพลาดจนเป็นเหตุให้รัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิแก่พยานได้ รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบพยาน

พิจารณาบทบัญญัติมาตรา 10(5) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ประกอบพบว่า บทบัญญัติมาตราดังกล่าว มีแนวคิดให้พยานบุคคลมีสิทธิเรียกร้องจากรัฐ โดยกำหนดให้การใช้สิทธิเรียกร้องของพยานเป็นหนึ่งในมาตรการพิเศษที่รัฐจัดหาให้แก่พยาน โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานในการช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ แต่พยานจะมีสิทธิเรียกร้องจากรัฐได้เพียงใดนั้น มีความคาบเกี่ยวกับกรณีที่รัฐจะต้องตอบสนองสิทธิดังกล่าวให้แก่พยานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ รัฐต้องมีความรับผิดชอบพยาน ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องมีความรับผิดชอบพยานเป็นสามประการ ได้แก่ ความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการที่รัฐไม่ปฏิบัติการคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย ความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการปฏิบัติต่อพยานอย่างไม่เหมาะสม ความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการไม่จ่ายค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรให้แก่พยาน

4.3.1.1.1 ความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการที่รัฐไม่ปฏิบัติการคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย

เมื่อพิจารณากฎหมายคุ้มครองพยานฉบับปัจจุบันพบว่า รัฐได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติการคุ้มครองพยานไว้แล้ว ด้วยการกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ประเภทคดีที่รัฐสามารถใช้มาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองพยาน รูปแบบวิธีการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ รวมถึงการสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การตรากฎหมายคุ้มครองพยานฉบับปัจจุบัน เน้นหนักไปที่การให้ความคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัยเป็นสำคัญ

เมื่อพยานเข้ามาสู่โครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษไม่อาจคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัยแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือกรณีที่รัฐไม่อาจจัดหามาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง

ครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10 ไม่ว่าจะการไม่ปฏิบัติการคุ้มครองพยานนั้น จะมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในองค์กรของรัฐ อาทิ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานผิดพลาดอันเกิดจากความผิดพลาดส่วนตัวของเจ้าหน้าที่เอง การที่รัฐเลือกคนที่ไม่ดีมาปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยาน ความผิดพลาดอันเกิดจากการดำเนินงานเป็นส่วนรวมของรัฐ หรือการที่รัฐตรากฎหมายไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เกี่ยวกับการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่พยาน ฯลฯ หรือสาเหตุอันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอก อันเกิดมาจากเหตุแทรกแซงจากบุคคลภายนอก อาทิ ผู้กระทำความผิดอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายเข้ามาทำร้ายพยานในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกำลังพักรับประทานอาหารกลางวัน ฯลฯ ในกรณีดังกล่าว หากพยานได้รับความเสียหายจากการที่รัฐไม่ปฏิบัติการคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย ผลที่ตามมาก็คือ รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบพยาน

4.3.1.1.2 ความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการปฏิบัติต่อพยานอย่างไม่เหมาะสม

กฎหมายคุ้มครองพยานฉบับปัจจุบันไม่ได้กำหนดรายละเอียดว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ จะต้องปฏิบัติต่อพยานอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นการปฏิบัติที่เหมาะสม และกฎหมายก็ได้บัญญัติเรื่องความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยาน ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติต่อพยานอย่างไม่เหมาะสมในระหว่างที่พยานอยู่ในโครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ

จตุรงค์ บุรัมย์นันทน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิพยานในคดีอาญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2540 พบว่า สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ได้แก่⁴ การได้รับการดูแลเอาใจใส่ การจัดหางานให้ทำ การให้ที่พัก การให้ความสนใจพยานและครอบครัว การจัดการศึกษาแก่บุตรธิดา การสงเคราะห์บุตรกรณีพยานตาย การให้การรับรอง การให้ความสะดวก ได้รับอนุญาตให้หยุดงานเพื่อเป็นพยาน ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิต่างๆ งานบริการด้านศาล เช่น การให้การต้อนรับ การให้คำแนะนำในศาล ช่วยเหลือด้านหมายศาล รับส่งพยานไปศาล การไม่ถูกพุดจาเสียชื่อเสียงในศาลกรณีพยานเป็นเด็กหรือหญิง ต้องปฏิบัติเป็นกรณี

⁴ สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ วีระภักทรานันท์, "การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย," ในรายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนานกฎหมายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติที่มีการจัดตั้งในลักษณะองค์กร (ระยะที่ 2), สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, 2548, หน้า 32.

พิเศษ โดยคำนึงถึงสภาพจิตใจที่พยานจะได้รับจากการสอบสวนและการพิจารณา เช่น การสอบสวนเด็กต้องมีนักสังคมสงเคราะห์หรือบิดามารดาอยู่ด้วย ต้องสร้างบรรยากาศให้เหมาะสม กรณีเป็นหญิงในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศควรทำเป็นการลับ โดยใช้พนักงานสอบสวนหญิง ไม่ใช้คำถามทำร้ายจิตใจหรือก่อให้เกิดความอับอาย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐควรปฏิบัติต่อพยานในระหว่างที่พยานอยู่ในโครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษอย่างเป็นธรรม ถูกต้อง เหมาะสม และควรปฏิบัติต่อพยานอย่างสุภาพเรียบร้อย ให้เกียรติต่อพยานในฐานะที่ยอมมาเป็นพยาน รวมทั้งเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพยานด้วย ซึ่งการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพยาน หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องไม่ปฏิบัติต่อพยานในฐานะที่พยานเป็นเพียงวัตถุในการดำเนินการของรัฐ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติต่อพยานอย่างไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะในกรณีใดๆ รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบต่อพยานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4.3.1.1.3 ความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการไม่จ่ายค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรให้แก่พยาน

(1) ความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการไม่จ่ายค่าตอบแทนจากการมาให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเปิดเผยความเป็นพยานในชั้นศาลแก่พยาน

พยานมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนสำหรับการให้ข้อเท็จจริง หรือการเปิดเผยความต่อศาล ซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 17 ความว่า "เมื่อพยานได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือเปิดเผยความต่อศาลแล้ว พยานพึงมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ทั้งนี้ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง แต่ในกรณีที่พยานโจทก์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายเป็นโจทก์หรือเป็นพยานจำเลยให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งให้มีการจ่ายค่าตอบแทนดังกล่าว แต่ไม่เกินอัตราตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง"

ดังนั้น เมื่อพยานมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนสำหรับการให้ข้อเท็จจริงหรือเปิดเผยความต่อศาล รัฐจึงเกิดหน้าที่ในการจ่ายค่าตอบแทนตามกฎหมายดังกล่าวให้แก่พยานผู้เข้าร่วม

โครงการ กรณีที่รัฐไม่จ่ายค่าตอบแทนในส่วนนี้ให้แก่พยาน รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบพยาน

(2) ความรับผิดชอบของรัฐอันเกิดจากการไม่จ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยาน

กฎหมายคุ้มครองพยานได้กล่าวถึงความรับผิดชอบของรัฐในการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายให้แก่พยานในคดีอาญา (กรณีที่พยานเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนาเนื่องจากการที่พยานจะมา หรือได้มาเป็นพยาน) ตามอัตราค่าตอบแทนความเสียหายที่ระบุไว้ใน ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 18 คือ

(1) ในกรณีที่พยานเสียชีวิต ทายาทของพยานจะได้รับค่าตอบแทนตั้งแต่ 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาท ค่าจัดการศพ 20,000 บาท ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูตามพฤติการณ์ ในขณะที่เสียชีวิตไม่เกิน 30,000 บาท และบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของพยานจะได้รับค่าอุปการะด้านการศึกษาอีกเดือนละไม่เกิน 3,000 บาท จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ หรือบรรลุนิติภาวะแล้วแต่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า จนถึงระดับปริญญาตรีภายในประเทศ ให้ได้รับการอุปการะต่อไปจนถึงอายุไม่เกิน 25 ปีบริบูรณ์

(2) ในกรณีที่พยานได้รับบาดเจ็บ จะมีการจ่ายค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลตามจริงแต่ไม่เกิน 30,000 บาท ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจตามจริงแต่ไม่เกิน 50,000 บาท ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างรักษาพยาบาลในอัตราวันละไม่เกิน 200 บาท และค่าเสียหายอื่นๆตามจำนวนที่สมควรแต่ไม่เกิน 30,000 บาท

(3) ในกรณีที่พยานต้องเสียหายแก่ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาโดยเจตนา จะได้รับค่าตอบแทนตามที่ประเมินได้ แต่ไม่เกิน 50,000 บาท

จะเห็นได้ว่า ค่าตอบแทนความเสียหายที่พยานได้รับจากรัฐ มีลักษณะเป็นการที่รัฐให้ความสงเคราะห์พยานมากกว่าการที่รัฐจะให้พยานได้รับการชดเชยความเสียหายอย่างเต็มจำนวน การที่รัฐจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย (Compensation) ให้แก่พยานนั้น มีความแตกต่างไปจากการชดเชยค่าเสียหาย (Restitution) ที่พยานจะต้องไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำความผิด ดังนั้น

การจ่ายค่าทดแทนความเสียหายเช่นนี้จึงมิได้คำนึงถึงค่าเสียหายตามจริง การบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนี้ เป็นผลดีกับรัฐ เนื่องจากการจำกัดเงินงบประมาณ แต่อาจไม่เป็นผลดีกับพยาน เนื่องจากหากพยานมิได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดหรือฟ้องเรียกค่าเสียหายแล้ว แต่ผู้กระทำความผิดมิได้อยู่ในฐานะที่จะจ่ายค่าชดเชยความเสียหายได้ กรณีเช่นนี้ พยานจะต้องแบกรับเอาภาระส่วนต่างทางการเงินดังกล่าวไว้ตามลำพัง อย่างไรก็ตาม แม้ความรับผิดของรัฐตามกฎหมายจะเป็นการแก้ปัญหาก็ที่ปลายเหตุและไม่ใช่ว่าคำตอบที่ดีที่สุดของพยานที่ได้รับความเสียหาย แต่คงไม่มีใครปฏิเสธว่าเป็นคำตอบที่ดีที่สุดเมื่อมีความผิดพลาดซึ่งมาจากกระบวนการยุติธรรมเกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้เอง การที่รัฐไม่จ่ายค่าตอบแทนให้แก่พยานตามความจำเป็นและสมควร (ไม่ว่าจะเป็นการจ่ายค่าตอบแทนที่พยานมาให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเบิกความต่อศาล หรือเป็นการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายในกรณีที่พยานได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาในขณะที่พยานอยู่ในโครงการให้ความคุ้มครองพยาน) รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบต่อพยาน

(3) ตัวอย่างความรับผิดของรัฐเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนแก่พยานของต่างประเทศที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการบัญญัติกฎหมายของประเทศไทย

(ก) ประเทศสหรัฐอเมริกา

The United States Code. Title 18, chapter 224, Section 3525⁵ ได้กำหนดให้มีกองทุนค่าทดแทนแก่ผู้เสียหาย (Victims Compensation Fund) โดยให้เป็นหน้าที่ของอัยการสูงสุดรับผิดชอบดังนี้⁶

(a) อัยการสูงสุดอาจจ่ายค่าทดแทนค่าเสียหาย หรือในกรณีที่มีการเสียชีวิตเกิดขึ้น จะจ่ายค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการเสียชีวิตหรือได้รับอันตรายสาหัสอันเกิดขึ้นในระหว่างที่ผู้เสียหายนั้นได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัตินี้

⁵ โปรดดู The United States Code. Title 18, chapter 224, Section 3525 ในภาคผนวก ฉ.

⁶ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน www.institute.ago.go.th

(b) หลังจากสิ้นปีงบประมาณเป็นระยะเวลาไม่ช้ากว่า 4 เดือน อัยการสูงสุดจะต้องยื่นรายละเอียดแสดงซึ่งค่าใช้จ่ายตามบทบัญญัตินี้อันเกิดขึ้นในระหว่างปีนั้นให้แก่รัฐสภา

(c) ค่าใช้จ่ายอันไม่เกินจำนวน 1,000,000 เหรียญสหรัฐ ซึ่งเกิดขึ้นตามบทบัญญัตินี้ ในปีงบประมาณ 1985 และในปีถัดไป ให้ถือว่าเป็นจำนวนอันเหมาะสมที่จะอนุมัติ

(d) อัยการสูงสุดจะต้องจัดทำแนวทางและกระบวนการในการจ่ายเงินภายใต้บทบัญญัตินี้ การจ่ายเงินให้กับผู้เสียหายภายใต้บทบัญญัตินี้จะต้องดำเนินการไปตามประเภทของค่าใช้จ่ายที่ระบุไว้ในมาตรา 3579 (b) ของลักษณะนี้ เว้นแต่ในกรณีความตายของผู้เสียหาย กองมรดกของผู้เสียหายจะได้รับการจ่ายเงินเป็นจำนวนไม่เกินกว่า 50,000 เหรียญสหรัฐ การจ่ายเงินภายใต้มาตรานี้แก่ผู้เสียหายจะไม่สามารถทำได้ เว้นแต่ผู้เสียหายได้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนและค่าชดเชยตามที่ระบุไว้ในกฎหมายของรัฐบาลกลางหรือกฎหมายของรัฐ หรือกระบวนการทางแพ่ง การจ่ายเงินดังกล่าวจะจ่ายให้แก่ผู้เสียหาย กองมรดกผู้เสียหาย ซึ่งไม่ได้รับค่าทดแทนและค่าชดเชย รวมทั้งเงินเอาประกันความเสียหายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น การจ่ายเงินภายใต้มาตรานี้จะกระทำแก่ผู้เสียหายในอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในวันที่ประกาศใช้บทบัญญัตินี้ และวันถัดไปในกรณีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ประกาศใช้บทบัญญัตินี้

โดยสรุป ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการจัดตั้งกองทุนค่าทดแทนแก่ผู้เสียหาย หรือที่เรียกว่า Victims Compensation Fund โดยอัยการสูงสุดจะจ่ายเงินทดแทนให้แก่พยานผู้เข้าร่วมโครงการที่ถูกทำร้ายจนถึงแก่ชีวิตหรือบาดเจ็บสาหัส รายละเอียดไม่เกิน 50,000 เหรียญสหรัฐ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองพยานของไทยจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยไม่มีการจัดตั้งกองทุนค่าทดแทนแก่พยานผู้เสียหาย ดังนั้น หน่วยงานที่ทำหน้าที่คุ้มครองพยานจึงต้องรอรับการจัดสรรเงินงบประมาณจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว

แนวความคิดในการจัดตั้งกองทุนดังกล่าวเคยมีปรากฏในร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานและผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ. (โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ดังต่อไปนี้⁷

ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นมากองทุนหนึ่ง เรียกว่า กองทุนคุ้มครองพยานและผู้เสียหายในคดีอาญา เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินการคุ้มครองพยานและเพื่อใช้ในกิจการอื่นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ กองทุนประกอบด้วย

⁷ ประยุทธ์ แก้วภักดี, "การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 116-117.

- (1) เงินงบประมาณ
- (2) เงินค่าปรับ
- (3) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
- (4) เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่มีผู้บริจาคให้
- (5) เงินได้จากรายได้อื่น
- (6) เงินดอกผลและผลประโยชน์ใดๆที่เกิดจากกองทุน

และกรณีที่ปรากฏภายหลังว่า พยานจงใจให้การเป็นพยานต่อศาล พยานผู้นั้นจะต้องคืนค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานที่กองทุนได้จ่ายไปจริง พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละสิบห้าต่อปีแก่กองทุนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

ศิริเพ็ญ ตั้งทวีสุข ได้ให้ความเห็นสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนดังกล่าวว่า^๕

เป็นที่ทราบกันดีว่า ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานนั้นมีมากกว่างบประมาณที่ได้รับจากรัฐ หากมีเงินไม่มากพอในการสำรองจ่ายก็อาจส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองพยานได้ จึงทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า จะต้องดำเนินการสรรหาหรือระดมเงินทุนจากที่ใดเพื่อนำมาใช้จ่ายให้การดำเนินงานไม่สะดุด ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้ จึงเกิดมีแนวคิดที่จะจัดตั้งกองทุนของสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้น เพื่อใช้ในการบริหารงานและจัดสรรค่าใช้จ่ายของตนเอง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการปิดฝุ่นเรื่องการจัดตั้งกองทุนค่าทดแทนแก่พยานผู้เสียหายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติขึ้นมาพิจารณาใหม่ เนื่องจากการจัดตั้งกองทุนค่าทดแทนแก่พยานผู้เสียหาย จะทำให้รัฐสามารถบริหารจัดการการเงินของตนเองได้อย่างราบรื่นไม่ติดขัด และพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายให้แก่พยานได้อย่างทันท่วงที

(ข) ประเทศฟิลิปปินส์

^๕ ศิริเพ็ญ ตั้งทวีสุข, "พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546: ศึกษากรณีกลไกทางกฎหมายกับสัมฤทธิ์ผลของการคุ้มครองพยาน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 66-67.

ความรับผิดชอบตามกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีคุณค่าควรแก่การพัฒนากฎหมายภายในประเทศไทย คือ

1) กรณีที่พยานได้รับบาดเจ็บในระหว่างที่เป็นพยาน พยานควรได้รับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐ เอกชน คลินิก หรือสถาบันใดๆ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้แก่พยานทั้งหมด⁹

กฎหมายคุ้มครองพยานในปัจจุบันเปิดโอกาสให้พยานเบิกค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลได้ตามจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท กรณีเช่นนี้ หากพยานต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล พยานจำเป็นต้องเลือกรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐ เนื่องจากโรงพยาบาลของรัฐมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าโรงพยาบาลเอกชน พยานไม่อาจเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลเอกชนที่มีความสะดวกสบายได้ ประกอบกับหากพยานไม่มีสวัสดิการด้านอื่นๆ อาทิเช่น พยานไม่มีสิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาลเพราะพยานไม่ได้รับราชการ พยานไม่มีกรรมกรรมประกันชีวิต ประกันอุบัติเหตุหรือประกันสังคม ฯลฯ กรณีเช่นนี้ หากค่ารักษาพยาบาลของพยานมีจำนวนมากกว่าสามหมื่นบาท พยานจะต้องเป็นผู้รับภาระด้านค่าใช้จ่ายและส่วนต่างทางการเงินส่วนนี้ไว้เพียงผู้เดียว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนี้เป็นผลโดยตรงที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจไม่มาเป็นพยานในคดีอาญาให้กับรัฐ เนื่องจากเห็นเป็นการเสียเวลา ประกอบกับหากพยานถูกทำร้ายได้รับอันตรายจากการมาเป็นพยาน รัฐก็ไม่ได้ให้ความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ดังนั้น รัฐจึงควรบัญญัติกฎหมายในลักษณะที่เป็นธรรมกับประชาชนมากขึ้น เมื่อนำหลักกฎหมายฟิลิปปินส์มาประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยเห็นว่า รัฐควรจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้แก่พยานทั้งหมด โดยพยานไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ

2) รัฐควรช่วยเหลือให้บุตรผู้เยาว์หรือบุตรที่อยู่ในความอุปการะของพยานที่เสียชีวิตหรือพิการทุพพลภาพอย่างถาวรได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาจนถึงระดับวิทยาลัยในเมืองใดก็ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเรียนโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชน ตามที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด แต่ทั้งนี้บุตรดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติที่จะเข้าเรียนด้วย¹⁰

กฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศไทยกำหนดว่า กรณีที่พยานถึงแก่ชีวิตทายาทของพยานซึ่งเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าอุปการะด้านการศึกษาเดือนละไม่เกิน 3,000 บาท จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ คือ มีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ หรือกรณีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว แต่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จนถึงระดับปริญญาตรี ก็สามารถได้รับการ

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

อุปการะด้านการศึกษาต่อไปจนกว่าอายุครบ 25 ปีบริบูรณ์ กรณีเช่นนี้เป็นเพียงความช่วยเหลือด้านการศึกษาที่รัฐจ่ายให้กับทายาทของพยานเป็นรายเดือนเท่านั้น ทายาทดังกล่าวไม่มีสิทธิได้รับเงินค่าเทอมของตน เนื่องจากรัฐเห็นว่า การลงทุนเพื่อการศึกษาอันถือเป็นภาระที่จะถอนทุนคืนมิได้ ค่าสมุดหนังสือได้นั้น ผู้เรียนก็ต้องแบกรับเองอยู่แล้ว มิใช่ค่าใช้จ่ายในฟากรัฐที่จะต้องพิจารณาเป็นปัญหาแต่อย่างใดไม่¹¹ อย่างไรก็ตาม กฎหมายฟิลิปปินส์ได้เห็นคุณค่าและความสำคัญในกรณีที่พยานได้รับความพิการหรือทุพพลภาพอย่างถาวรอันเนื่องมาจากการเป็นพยานให้กับรัฐ โดยกฎหมายเปิดโอกาสให้บุตรของพยานที่ได้รับความพิการหรือทุพพลภาพอย่างถาวรนั้น มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ดังนี้ เมื่อนำหลักกฎหมายฟิลิปปินส์มาประยุกต์ใช้กับหลักกฎหมายคุ้มครองพยานของไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากพยานได้รับความพิการหรือทุพพลภาพอย่างถาวรอันเนื่องมาจากการเป็นพยานให้กับรัฐ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของพยานที่ได้รับความพิการหรือทุพพลภาพอย่างถาวรนั้น ควรมีสิทธิได้รับการอุปการะด้านการศึกษารายเดือนเดือนละไม่เกินสามพันบาทจากรัฐด้วย จุดตั้งบุตรของพยานที่พยานถึงแก่ความตาย

4.3.1.2 ผลของความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานอันเกิดจากการไม่ตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

กรณีที่รัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาทั้งสามประการข้างต้นได้นั้น พยานมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติการตอบสนองสิทธิของพยานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และหากพยานได้เรียกร้องให้รัฐปฏิบัติการตอบสนองสิทธิของพยานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญทั้งสามประการแล้ว รัฐโดยหน่วยงานของรัฐรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่ปฏิบัติการตอบสนองสิทธิของพยานอีก พยานสามารถใช้สิทธิทางการศาลในการเรียกร้องสิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 28 ได้¹²

¹¹ คณะส.ส.ร., รวมสารรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: มติชน, 2541), หน้า 172.

¹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 28 บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”

4.3.2 พิจารณาจากสิทธิตามกฎหมายเอกชน

การพิจารณาความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษนั้น มีความจำเป็นต้องพิจารณาจากฐานที่ตั้งแห่งสิทธิ อันได้แก่ สิทธิตามกฎหมายมหาชน และสิทธิตามกฎหมายเอกชนประกอบกัน เนื่องจากนิติสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับพยานบางประการมีลักษณะเป็นไปตามหลักกฎหมายเอกชน และมีความจำเป็นต้องนำหลักกฎหมายเอกชนมาบังคับใช้ ได้แก่ หลักกฎหมายแพ่งเรื่องละเมิด โดยการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยานนี้ อาจเป็นสาเหตุให้รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิด และเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ตอบสนองสิทธิตามกฎหมายเอกชน ในการกระทำหรืองดเว้นการกระทำบางประการเพื่อป้องกันมิให้พยานเกิดความเสียหาย และความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวมีความเกี่ยวพันกันกับความรับผิดของรัฐด้วยบางประการ

4.3.2.1 ความน่า

เมื่อสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายธรรมชาติกลายเป็นสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมือง ปวงชนชาวไทยจึงเกิดสิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรอง สิทธิตามความหมายของรัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน หมายถึง อำนาจตามรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน รวมถึงก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนเสรีภาพนั้น เป็นสภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน เสรีภาพจึงหมายถึงอำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคล¹³

กรณีที่ประชาชนได้เข้าสู่โครงการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ประชาชนจำเป็นต้องได้รับสิทธิของพยานในคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องของสิทธิตามกฎหมายมหาชน และการลงนามในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง สื่อให้เห็นว่าประชาชนยินยอมที่จะรับเอาสิทธิของพยานใน

¹³ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2543), หน้า 47.

คดีอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และยินยอมที่จะสละสิทธิเสรีภาพ (waive) บางประการของตน เพื่อผูกพันตนเข้าสู่กระบวนการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ด้วยเหตุนี้ พยานในคดีอาญาจึงมีอำนาจเรียกร้องให้รัฐกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ตนด้วยมาตรการพิเศษ ในทางกลับกัน เมื่อพยานยินยอมที่จะสละเสรีภาพที่มีอยู่ตามกฎหมายบางประการไปแล้ว เท่ากับว่า พยานถูกจำกัดเสรีภาพที่มีอยู่เหนือตนเอง ในการตัดสินใจที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการที่พยานถูกแทรกแซงหรือครอบงำจากการปฏิบัติหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษของรัฐนั่นเอง

การถูกแทรกแซงในเสรีภาพของพยานโดยรัฐนั้น เป็นเรื่องที่รัฐสามารถที่จะกระทำได้ โดยรัฐอาจเลือกให้เสรีภาพอย่างหนึ่งอย่างใดแก่พยานและกำหนดให้พยานสละเสรีภาพอย่างหนึ่งอย่างใดก็ย่อมได้ การจัดลำดับความสำคัญของเสรีภาพของพยานโดยรัฐนี้ สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อพยานได้ยินยอมที่จะสละเสรีภาพบางประการของตนแล้ว การที่รัฐปฏิบัติการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ พยานจะมาถึงว่ารัฐละเมิดต่อเสรีภาพของพยานที่พยานได้สละไปแล้วไม่ได้ รัฐไม่อาจมีความรับผิดชอบต่อการละเมิดต่อเสรีภาพของพยานได้ อย่างไรก็ตาม การสละสิทธิเสรีภาพของพยานบางประการนั้น มิให้ตีความหมายรวมไปถึงว่า พยานได้สละสิทธิในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพยานแต่ประการใด ดังนั้น การปฏิบัติการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษของรัฐที่มีความจำเป็นจะต้องกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของพยานนั้น จะต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังมากที่สุด เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพที่พยานต้องเสียไปน้อยที่สุด เท่าที่มีความจำเป็นต้องกระทำนั้น

ตัวอย่างในการสละสิทธิเสรีภาพ (waive) ของพยานที่มีอยู่ตามกฎหมาย ได้แก่ เสรีภาพในเคหสถานตามมาตรา 35 เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักรตามมาตรา 36 เสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 37 และเสรีภาพในการประกอบอาชีพตามมาตรา 50¹⁴ เป็นต้น โดยการจำกัดสิทธิเสรีภาพของพยานในคดีอาญาที่

¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

มาตรา 35 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

มาตรา 36 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

เข้ามาสู่โครงการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษนั้น จะต้องเป็นไปโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย สวัสดิภาพของประชาชน หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ฯลฯ เท่านั้น

การที่รัฐมีความจำเป็นต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพของพยานบางประการ หรือการที่พยานยินยอมที่จะสละสิทธิเสรีภาพบางประการของตนนั้น กลายเป็นหลักการที่มีความสำคัญและกลายเป็นเงื่อนไขในการรับคนเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ หลักการดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในข้อจำกัดการปฏิบัติตนของพยานว่า พยานมีสิทธิเสรีภาพในการกระทำการหรืองดเว้นการกระทำกรอย่างใดบ้าง ในขณะที่พยานอยู่ในโครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ ส่วนกรณีที่พยานได้ลงนามในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองนั้น มีผลต่อการบังคับใช้กฎหมายในแง่ที่ว่า ทำให้ประชาชนผู้มาเป็นพยานไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่า รัฐได้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษโดยปราศจากความชอบด้วยกฎหมาย หรือรัฐปฏิบัติการคุ้มครองพยานโดยไม่มีอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้ การลงนามในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองจะทำให้รัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานได้โดยชอบด้วยกฎหมาย และหากการปฏิบัติหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษจะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของพยานบางประการ ก็ไม่ทำให้รัฐต้อง

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้"

มาตรา 37 "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน"

มาตรา 50 "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุขโรค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบ การประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขัดขวางไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน"

มีความรับผิดชอบจากการละเมิดในสิทธิเสรีภาพบางประการที่พยานได้สละไปแล้วนั้น อนึ่ง การสละสิทธิเสรีภาพบางประการของพยาน มีขอบเขตอยู่ตรงที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พยานมีอาจสละได้ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (หรือที่เรียกว่า คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์) ของพยาน ไม่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหลุดพ้นจากความรับผิดชอบต่อพยานแต่ประการใด

4.3.2.2 หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด (volenti non fit injuria) กับหนังสือให้ความยินยอมของพยาน

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ ได้ให้คำอธิบายเรื่อง หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดว่า¹⁵ หลักกฎหมายที่ว่ากรกระทำโดยได้รับความยินยอมของผู้เสียหายไม่เป็นละเมิดนั้น เป็นหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งมีที่มาจากสุภาษิตกฎหมายบทหนึ่งที่ว่า "volenti non fit injuria" ซึ่งแปลว่าเมื่อให้ความยินยอมแล้วก็ไม่ถือว่ามี ความเสียหาย หรือที่นักกฎหมายบางท่านแปลว่าความยินยอมของผู้เสียหายทำให้ไม่เป็นละเมิด โดยเหตุที่ละเมิดจะต้องเป็นการกระทำผิดกฎหมายและเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น เมื่อไม่ถือว่ามี ความเสียหาย การกระทำนั้นจึงไม่เป็นละเมิด ผู้เสียหายไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดอันเกิดจากการที่ตนให้ความยินยอม

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพยานได้ให้ความยินยอมให้รัฐใช้มาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองตน ด้วยรูปแบบวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด(ตามแต่ความเหมาะสมของพยานแต่ละราย) โดยหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองใช้ถ้อยคำว่า "พยานตกลงยินยอมรับการคุ้มครองตามรูปแบบวิธีการให้ความคุ้มครองนั้น และยินยอมปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยสำนักงานคุ้มครองพยาน"¹⁶ แสดงให้เห็นว่า พยานให้ความยินยอมแก่รัฐหรือหน่วย

¹⁵ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2544), หน้า 53-54.

¹⁶ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยสำนักงานคุ้มครองพยาน ตามที่ปรากฏในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง มีดังต่อไปนี้ พยานจะให้ความร่วมมือและเชื่อฟังคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในเรื่องความปลอดภัยและเรื่องอื่นที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่พยานและผู้เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด พยานจะไม่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความมั่นคงปลอดภัยของพยานและเจ้าหน้าที่ผู้ทำการคุ้มครองพยาน พยานยินยอมให้เจ้าหน้าที่จัดให้พยานอยู่ในสถานที่ปลอดภัยหรือยินยอมให้มีการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยข้อมูล

งานของรัฐในการจัดหามาให้ซึ่งการบริการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ การให้ความยินยอมของพยานนั้นถือได้ว่ามีขอบเขตจำกัดภายใต้ข้อตกลงที่ได้ตกลงกันล่วงหน้านั่นเอง ซึ่งพยานเข้าใจในผลแห่งความยินยอมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก่อนที่พยานจะลงนามในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองดังกล่าว ดังนั้น การที่พยานจำเป็นต้องสูญเสียสิทธิเสรีภาพบางประการ อาทิ พยานอาจสูญเสียชื่อสกุลที่พ่อแม่ให้มาแต่กำเนิด พยานอาจขาดเสรีภาพในการไปไหนได้ตามปกติ พยานอาจถูกควบคุมตัวให้อยู่ในสถานที่ที่มีความปลอดภัย พยานอาจไม่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับคนรู้จัก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีความจำเป็นต้องปกปิดมิให้มีการเปิดเผยข้อมูลของตัวพยานต่อบุคคลทั่วไป เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การที่พยานเข้าใจในผลแห่งความยินยอมที่ตนอาจต้องสูญเสียสิทธิเสรีภาพบางประการแล้ว พยานจะถือว่าตนได้รับความเสียหายจากการสูญเสียสิทธิเสรีภาพบางประการของตนซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษในภายหลังไม่ได้ เนื่องจากตามหลัก *volenti non fit injuria* นั้น เมื่อพยานได้ให้ความยินยอมแล้วก็ไม่ถือว่ามี ความเสียหายในเรื่องที่ตนได้ให้ความยินยอมนั้น ด้วยเหตุนี้เอง การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ซึ่งอาจมีผลทำให้พยานสูญเสียสิทธิเสรีภาพบางประการของตน จึงไม่ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยานอันเป็นเหตุให้พยานมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการสูญเสียสิทธิเสรีภาพบางประการของตน

อย่างไรก็ดี ความยินยอมของพยานนั้นมีขอบเขตจำกัดเฉพาะเรื่องที่พยานให้ความยินยอมเท่านั้น กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดต่อพยานนอกเหนือจากเรื่องที่พยานให้ความยินยอมในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง จะถือว่าพยานได้ให้ความยินยอมไว้แล้วเป็นการล่วงหน้าไม่ได้ ดังนี้ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดต่อพยาน พยานมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เนื่องจากถือได้ว่าพยานได้รับความเสียหาย โดยหลักเกณฑ์ของการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากรัฐย่อมเป็นไปตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ในกรณีนี้จึงไม่อาจนำหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด (หรือที่เรียกว่า *volenti non fit injuria*) มาปรับใช้แก่กรณีได้

นอกจากนี้ กรณีที่พยานร้องขอให้รัฐยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ถือได้ว่าพยานได้บอกเลิกหรือถอนการให้ความยินยอมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ตามมาตรา 12 (1) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่ว่า "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายอาจสั่งให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง เมื่อมีเหตุ

ต่อตัวพยานตามความเหมาะสมแก่สถานะ สภาพและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับพยาน หากพยานทำผิดกฎหมาย พยานจะต้องถูกฟ้องร้องดำเนินคดีและถูกยกเลิกการให้ความคุ้มครอง และประการสุดท้าย หากพยานไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้างต้น รัฐมีสิทธิที่จะยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยานโดยทันที

อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (1) พยานร้องขอ..." ดังนั้น หากรัฐยังคงให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษซึ่งเป็นเหตุให้พยานอาจต้องสูญเสียสิทธิเสรีภาพบางประการของตน ถือว่ารัฐได้กระทำละเมิดต่อพยาน เป็นเหตุให้พยานได้รับความเสียหายและพยานมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากรัฐได้ ในกรณีเช่นนี้ จึงไม่อาจนำหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด (หรือที่เรียกว่า *volenti non fit injuria*) มาปรับใช้แก่กรณีได้ เนื่องจากพยานได้ถอนการให้ความยินยอมเสียแล้ว

4.3.2.3 ความรับผิดชอบมูลละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ละเมิดนั้นถือเป็นนิติเหตุ เนื่องจากมีหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับพยานโดยผลของกฎหมาย หนี้จากมูลหนี้ละเมิดนั้นเกิดขึ้นภายหลังที่เจ้าหน้าที่ของรัฐทำผิดหน้าที่ที่มีอยู่ทั่วไป อันเป็นหน้าที่ในทาง公德ที่จะต้องไม่ทำให้เสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิของพยาน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยาน เป็นเหตุให้พยานได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีความรับผิดชอบเพื่อละเมิดต่อพยานที่เข้ามาสู่โครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยานในบางกรณีก็ยังคงผลให้รัฐต้องมีความรับผิดชอบพยานร่วมด้วย

4.3.2.3.1 การกระทำที่ถือเป็นการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐถือเป็นบุคคลหนึ่งในสังคม ดังนั้นการพิจารณาการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงต้องพิจารณาไปตามองค์ประกอบของการกระทำละเมิดของบุคคลโดยทั่วไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น"

รองศาสตราจารย์สุชม ศุภนิตย์ ได้ให้คำนิยามถึงการกระทำอันเป็นละเมิดว่า¹⁷ การกระทำอันเป็นละเมิด หมายความว่า การกระทำให้เกิดเสียหายต่อบุคคลอื่นโดยไม่มีสิทธิหรือที่เรียกว่า ล่วงสิทธิผิดหน้าที่ ซึ่งหมายความว่า การล่วงล้ำเข้าไปทำให้เสียหายต่อสิทธิของผู้อื่น อันตนมีหน้าที่จะต้องเคารพในสิทธินั้นจึงเท่ากับผิดหน้าที่ในขณะเดียวกันด้วย

องค์ประกอบในการกระทำอันเป็นละเมิดตามมาตรา 420 มีดังต่อไปนี้

1. ต้องมีการกระทำต่อบุคคลอื่น

การกระทำตามมาตรา 420 หมายถึง การกระทำของบุคคลซึ่งรวมทั้งการงดเว้นกระทำแล้วเกิดความเสียหายด้วย¹⁸ การกระทำหมายความรวมถึงการงดเว้นกระทำในกรณีที่ต้องป้องกันผล การป้องกันผลเสียหายมิให้เกิดขึ้นต้องมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกัน หน้าที่นั้นอาจเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย อาจเกิดจากสัญญา หรือหน้าที่เกิดจากความสัมพันธ์ตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณี หน้าที่ต่างๆ เหล่านี้ ถ้าผู้มีหน้าที่งดเว้นกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ก็ถือว่ามี การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อด้วย¹⁹

2. โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

โดยจงใจมีความหมายคล้ายกับโดยเจตนาในทางอาญา แตกต่างกันแต่เพียงว่า การกระทำโดยจงใจนั้นหมายถึง กระทำโดยรู้สำนึกถึงการกระทำว่าจะเป็นผลเสียหายต่อบุคคลอื่น แต่มิได้หมายเลยไปถึงว่าต้องเจาะจงให้เกิดผลเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นโดยเฉพาะอย่างเช่น กระทำโดยเจตนา ส่วนการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ หมายถึง กระทำโดยไม่จงใจแต่ได้กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่²⁰

3. โดยผิดกฎหมาย

¹⁷ สุชม ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2546), หน้า 12.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹⁹ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (มปส., 2514), หน้า 174-178, อ้างถึงใน สุชม ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2546), หน้า 13.

²⁰ สุชม ศุภนิตย์, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ (17), หน้า 15.

โดยผิดกฎหมาย หมายความว่า กระทำลงโดยไม่มีอำนาจหรือไม่มีสิทธิหรือทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ถ้าผู้กระทำได้ทำต่อบุคคลอื่นจนเขาเสียหายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ การกระทำนั้นก็เป็นการละเมิดได้²¹

4. มีความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ ได้ให้คำอธิบายเรื่องการทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายดังต่อไปนี้²²

ทำให้เสียหายแก่ชีวิต หมายความว่า การทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย

ทำให้เสียหายแก่ร่างกาย หมายความว่า การทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายเป็นภัยแก่ร่างกาย รวมตลอดถึงประสาทอันเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายด้วย

ทำให้เสียหายแก่อนามัย หมายความว่า การทำให้บุคคลอื่นเสื่อมเสียสุขภาพ หรือการทำให้เดือดร้อนที่จะอยู่อย่างสงบสุข เพราะกลิ่น เสียง ควัน ความกระเทือน หรือน้ำเน่า

ทำให้เสียหายแก่เสรีภาพ หมายความว่า การข่มขืนใจให้บุคคลอื่นกระทำการ ไม่กระทำการ หรือจำยอมต่อสิ่งใด อันทำให้ขาดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว

ทำให้เสียหายแก่ทรัพย์สิน หมายความว่า การเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นไป หรือทำลาย ทำให้เสื่อมค่า ทำให้ไร้ประโยชน์ รวมตลอดถึงการใช้สิทธิอันเป็นเหตุให้เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินที่ควรคิดหรือคาดหมายตามมาตรา 1337 ด้วย

ทำให้เสียหายแก่สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด หมายความว่า การทำให้บุคคลอื่นเสียหายแก่สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด นอกเหนือจากสิทธิดังกล่าวข้างต้น และสิทธินั้นมีกฎหมายรับรองคุ้มครอง

5. มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

²² ศักดิ์ สนองชาติ, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ (15), หน้า 67-68.

การกระทำอันเป็นละเมิดนั้น หากได้กระทำลงจนครบองค์ประกอบทั้ง 4 ประการข้างต้น แต่หากพยานไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า ผลเสียหายที่พยานได้รับเป็นผลมาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่แล้ว พยานย่อมเอาผิดแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้ ดังนั้น การจะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบในการกระทำของละเมิด จำเป็นต้องมีหลักในการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลของการกระทำ

ทฤษฎีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลซึ่งเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน ได้แก่

1) ทฤษฎีเงื่อนไข หรือทฤษฎีผลโดยตรง หรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ

ทฤษฎีนี้ถือว่าไม่มีการกระทำอันหนึ่งผลย่อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้นถ้ามีการกระทำหลายอย่างอันเป็นเหตุแห่งผลก็ถือว่า เหตุทุกเหตุมีน้ำหนักเท่ากันที่จะก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ดังนั้นผู้ก่อเหตุต้องรับผิดชอบ ดังนั้นหากพฤติกรรมของจำเลยเป็นเหตุหนึ่งในหลายเหตุ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นด้วย²³

2) ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม หรือทฤษฎีผลธรรมดา

ทฤษฎีนี้ถือว่า เฉพาะการกระทำที่เป็นเหตุสำคัญซึ่งจะส่งผลตามธรรมดา หรือเป็นเหตุเหมาะสมที่จะส่งผลให้เกิดขึ้นเท่านั้นที่ถือได้ว่าเป็นเหตุที่จะต้องรับผิดชอบ ทฤษฎีนี้มีข้อเสียตรงที่ว่า ทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงไม่ได้รับการชดเชยเยียวยา เพราะถือว่าการกระทำเฉพาะแต่ที่เป็นเหตุอันเหมาะสมที่จะส่งผลให้เกิดความเสียหายขึ้นเท่านั้นที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ ดังนั้นจึงเป็นการผลักภาระให้แก่ผู้เสียหายซึ่งมิได้มีส่วนผิดจะต้องรับเอาความเสียหายนั้นไว้อย่างไม่ยุติธรรม²⁴

ด้วยเหตุนี้เอง การวินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ในกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดต่อพยาน มีความจำเป็นต้องใช้หลักทฤษฎีทั้งสองประกอบกัน มิอาจใช้หลักทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดวินิจฉัยแต่เพียงหลักเดียว

เมื่อทราบว่าการกระทำใดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถือเป็นการกระทำละเมิดต่อพยานแล้ว ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมา คือ หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อพยานตามหลักกฎหมายเรื่องละเมิดเป็นเช่นไร

²³ สุขุม ศุภนิติย์, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ (17), หน้า 45.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

4.3.2.3.2 หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อพยาน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ถือเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำนิยามของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 4²⁵ ดังนั้น ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ จึงต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อพยานตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มีดังต่อไปนี้คือ

1. ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องรับผิดชอบต่อการพยานเป็นการส่วนตัว เป็นเรื่องที่หน่วยงานของรัฐจะต้องรับผิดชอบด้วยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่พยาน

หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานคุ้มครองพยาน (ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นสังกัดอยู่) จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยาน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องรับผิดชอบต่อการพยานเป็นการส่วนตัว พยานมีสิทธิยื่นคำขอต่อหน่วยงานของรัฐให้พิจารณาชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และหน่วยงานของรัฐจะต้องพิจารณาคำขอให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน หากหน่วยงานของรัฐไม่อาจพิจารณาคำขอได้ทันภายในกำหนดระยะเวลา รัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือกำกับหรือควบคุมดูแลหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น อาจพิจารณานุมัติให้มีการขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ในกรณีที่พยานไม่พอใจในผลการวินิจฉัยของหน่วยงานของรัฐ พยานมีสิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ได้ แต่เมื่อได้มีการจัดตั้งศาลปกครองแล้ว ให้ถือว่าสิทธิร้องทุกข์เป็นสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง²⁶

²⁵ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 4 ได้ให้คำนิยามของคำว่าเจ้าหน้าที่ ดังต่อไปนี้ "...เจ้าหน้าที่ หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประเภทอื่นไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งในฐานะเป็นกรรมการหรือฐานะอื่นใด..."

²⁶ โปรดดูพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 มาตรา 11 และมาตรา 14 ประกอบ

มาตรา 5 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

จะเห็นได้ว่า กรณีที่พยานร้องขอให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน เป็นการสร้างโอกาสให้พยานที่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยตรงโดยฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นคดีละเมิด อันเป็นการสร้างความสะดวกให้แก่พยาน โดยพยานมีทางเลือกในการฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือยื่นคำขอต่อหน่วยงานของรัฐให้พิจารณาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนก็ย่อมได้

อนึ่ง มีข้อน่าสังเกตเรื่อง ระยะเวลาในการพิจารณาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของหน่วยงานของรัฐแก่พยาน ระหว่างกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดต่อพยาน เป็นเหตุให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่พยานภายในระยะเวลา 180 วัน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 11 กับกรณีที่พยานควรได้รับค่าตอบแทน ความเสียหายจากสำนักงานคุ้มครองพยานอย่างรวดเร็ว (โดยกฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาการจ่ายตอบแทนความเสียหายแก่พยานไว้) ในกรณีที่พยานได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาโดยบุคคลหนึ่งบุคคลใด เนื่องจากการที่พยานจะมาหรือได้มาเป็นพยานให้กับรัฐ ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547

“หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีที่ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้”

มาตรา 11 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่ผู้เสียหายเห็นว่า หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบตามมาตรา 5 ผู้เสียหายจะยื่นคำขอต่อหน่วยงานของรัฐให้พิจารณาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนก็ได้ ในการนี้หน่วยงานของรัฐต้องออกไปรับคำขอให้ไว้เป็นหลักฐานและพิจารณาคำขอนั้นโดยไม่ชักช้า เมื่อหน่วยงานของรัฐมีคำสั่งเช่นใดแล้ว หากผู้เสียหายยังไม่พอใจในผลการวินิจฉัยของหน่วยงานของรัฐ ก็ให้มีสิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งผลการวินิจฉัย

ให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาคำขอที่ได้รับตามวรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน หากเรื่องใดไม่อาจพิจารณาได้ทันในกำหนดนั้น จะต้องรายงานปัญหาและอุปสรรคให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือกำกับหรือควบคุมดูแลหน่วยงานของรัฐแห่งนั้นทราบและขออนุมัติขยายระยะเวลาออกไปได้ แต่รัฐมนตรีดังกล่าวจะพิจารณาอนุมัติให้ขยายระยะเวลาให้อีกได้ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน”

มาตรา 14 บัญญัติว่า

“เมื่อได้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นแล้ว สิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามมาตรา 11 ให้ถือว่าเป็นสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง”

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ไม่อาจนำเอาเรื่องการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาخذใช้ค่าสินไหมทดแทนของหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดต่อพยาน มาปรับใช้กับการกำหนดระยะเวลาที่พยานควรได้รับค่าตอบแทนความเสียหายจากสำนักงานคุ้มครองพยานได้ เนื่องจากถือเป็นกฎหมายคนละส่วนกันที่มีอำนาจมาปรับใช้แก่กันได้ กรณีที่เจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่ กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่นั้นสังกัดอยู่ ต้องพิจารณาخذใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่พยานภายในระยะเวลา 180 วัน แต่กรณีที่มีบุคคลอื่นใดได้กระทำผิดอาญาโดยเจตนาต่อพยาน เนื่องจากการที่พยานจะมาหรือได้มาเป็นพยาน เป็นเรื่องที่มีบุคคลอื่น (ที่มีชื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ) ได้กระทำผิดทางอาญาต่อพยาน มิใช่เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ได้กระทำละเมิดต่อพยาน ดังนั้น พยานจึงมีอาจขอให้หน่วยงานของรัฐ (คือ สำนักงานคุ้มครองพยาน) พิจารณาค่าขอรับค่าสินไหมทดแทนของพยานภายในกำหนดระยะเวลา 180 วันได้ เนื่องจากถือเป็นกฎหมายคนละส่วนกัน อย่างไรก็ตาม การพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยานของสำนักงานคุ้มครองพยานจะต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วที่สุด แม้กฎหมายจะมีได้กำหนดระยะเวลาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้พยานได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐได้อย่างทันที่

2. มีข้อยกเว้นให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องร่วมรับผิดชอบกับหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่สามารถนำสืบได้ว่า เจ้าหน้าที่ซึ่งกระทำละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่ ได้กระทำละเมิดต่อพยานด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบต่อพยานของรัฐในภายหลังที่หน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่พยานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

หากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยานด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐในภายหลัง ซึ่งสิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของหน่วยงานของรัฐอันได้เบียดออกจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้การคุ้มครองพยาน ไม่จำเป็นต้องให้ใช้เต็มจำนวนความเสียหาย โดยคำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมด้วย ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวม ต้องหักส่วนแห่งความรับผิดชอบ ในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับ และเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่สามารถผ่อนชำระเงินที่ต้องรับผิดชอบได้²⁷

²⁷ โปรดดูพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 8 และมาตรา

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่า การกระทำอย่างใดของเจ้าหน้าที่จึงจะถือว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อพยานด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อันเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบพยานนั้น พิจารณาจาก การกระทำด้วยความจงใจ หมายความว่า การกระทำโดยรู้สำนึกถึงผลเสียหายที่จะเกิดจากการกระทำของตน อันเป็นหลักเกณฑ์ประการหนึ่งของการกระทำละเมิดตามมาตรา 420 ส่วนการกระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หมายความว่า การกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังเสียเลย นักกฎหมายบางท่านให้ความเห็นว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ถือเท่ากับความผิดโดยจงใจเหมือนกัน และบางท่านเปรียบเทียบว่าเป็นการกระทำที่ผู้มีความระมัดระวังเพียงเล็กน้อยก็ไม่กระทำ²⁸

ด้วยเหตุนี้ หากสามารถนำสืบได้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่ ได้กระทำละเมิดต่อพยานด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะต้องร่วมรับผิดชอบกับหน่วยงานของรัฐ โดยหน่วยงานของรัฐมีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนคืนให้แก่หน่วยงานของรัฐในกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้กระทำผิด ภายหลังจากที่หน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่พยานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยานในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความประมาทเลินเล่อตามธรรมดาหรือไม่ร้ายแรง เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อพยานและหน่วยงานของรัฐแต่ประการใด

มาตรา 8 บัญญัติว่า

"ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่งจะมีได้เพียงใด ให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์ โดยมีต้องให้ใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวม ให้หักส่วนแห่งความรับผิดชอบดังกล่าวออกด้วย

ในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น"

มาตรา 13 บัญญัติว่า

"ให้คณะรัฐมนตรีจัดให้มีระเบียบเพื่อให้เจ้าหน้าที่ซึ่งต้องรับผิดชอบตามมาตรา 8 และมาตรา 10 สามารถผ่อนชำระเงินที่จะต้องรับผิดชอบนั้นได้โดยคำนึงถึงรายได้ ฐานะ ครอบครัวและความรับผิดชอบ และพฤติการณ์แห่งกรณีประกอบด้วย"

²⁸ ศักดิ์ สนองชาติ, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ (15), หน้า 255-256.

3. ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยาน โดยการกระทำละเมิดนั้นมิได้เป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษแต่ประการใด เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องรับผิดชอบต่อการละเมิดเป็นการเฉพาะตัว เสมือนเอกชนมีความรับผิดชอบต่อเอกชนด้วยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องความรับผิดเพื่อละเมิด โดยพยานสามารถฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ แต่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐไม่ได้²⁹

จะเห็นได้ว่า การกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวเป็นการกระทำของปัจเจกชนอย่างแท้จริง ที่มีไซ้การกระทำของปัจเจกชนในฐานะองค์กรของรัฐหรือตัวแทนของรัฐ ผลของการรับผิดชอบตัวของเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นดังนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่พยานจากทรัพย์สินส่วนตัวของเขาเอง และพยานผู้ได้รับความเสียหายจะต้องฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อศาลยุติธรรม คดีจึงเป็นเช่นเดียวกับคดีระหว่างเอกชนกับเอกชน

4. ในกรณีที่มีความเห็นไม่ตรงกันว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบหรือต้องรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นคดีที่พยานฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ แต่หน่วยงานของรัฐเห็นว่าเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบหรือต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรืออาจเป็นคดีที่พยานฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐให้รับผิดชอบ แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐเห็นว่า เป็นเรื่องที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบหรือต้องรับผิดชอบร่วมกัน ดังนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว มีสิทธิขอให้ศาลที่พิจารณาคดีนั้นอยู่เรียกเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐแล้วแต่กรณี เข้ามาเป็นคู่ความในคดี³⁰

²⁹ โปรดดูพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 6 ประกอบมาตรา 6 บัญญัติว่า

“ถ้าการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่มิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการนั้นเป็นการเฉพาะตัว ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง แต่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐไม่ได้”

³⁰ โปรดดูพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 7 ประกอบมาตรา 7 บัญญัติว่า

“ในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องหน่วยงานของรัฐ ถ้าหน่วยงานของรัฐเห็นว่าเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบหรือต้องร่วมรับผิดชอบ หรือในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเจ้าหน้าที่ ถ้าเจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบหรือต้องร่วมรับผิดชอบ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีสิทธิขอให้ศาลที่พิจารณาคดีนั้นอยู่เรียกเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ แล้วแต่กรณี เข้ามาเป็นคู่ความในคดี

ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่ถูกฟ้องมิใช่ผู้ต้องรับผิดชอบ ให้ขยายอายุความฟ้องร้องผู้ที่ต้องรับผิดชอบซึ่งมิได้ถูกเรียกเข้ามาในคดีออกไปถึงหกเดือนนับแต่วันที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด”

รองศาสตราจารย์ ดร. กมลชัย รัตนสกาววงศ์ ให้ความเห็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐมีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับความรับผิดชอบหรือความร่วมมือว่า³¹ ในกรณีที่ฟ้องหน่วยงานของรัฐโดยตรงหรือฟ้องเจ้าหน้าที่แล้วเกิดความเห็นไม่ตรงกัน เช่น หน่วยงานของรัฐอาจเห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัว หรือเจ้าหน้าที่อาจจะเห็นว่าเป็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ราชการมิใช่เรื่องส่วนตัว มาตรา 7 จึงเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐที่ถูกฟ้อง ขอให้ศาลเรียกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้ามาร่วมเป็นจำเลยด้วยทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (2)

อนึ่ง มีข้อนำสังเกตบางประการเกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อพยานดังนี้

1) กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมลงนามกับพยานในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง ซึ่งในเอกสารฉบับดังกล่าวนั้นเรียกเจ้าหน้าที่ผู้ร่วมลงนามกับพยานว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้คุ้มครอง” แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่คู่สัญญา กับพยาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานถือเป็นคนเดียวกัน ต่อมา หากมีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวได้กระทำละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่ (ซึ่งเป็นคนละกรณีกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดต่อพยานเป็นการเฉพาะตัว) หน่วยงานของรัฐซึ่งก็คือ สำนักงานคุ้มครองพยานจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่พยาน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องมีความรับผิดเพื่อละเมิดต่อพยาน แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวจะต้องมีความรับผิดต่อพยานตามสัญญาหรือไม่ เนื่องจากถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่คู่สัญญากับพยานในการจัดทำนิติกรรม

การที่จะวิเคราะห์ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความรับผิดตามสัญญาต่อพยานในฐานะคู่สัญญาหรือไม่ (ในกรณีที่รัฐมิอาจปฏิบัติการชำระหนี้ให้การคุ้มครองพยานได้ตามเงื่อนไขที่ตกลงกันในสัญญา) จำเป็นต้องนำหลักกฎหมายเรื่องตัวการตัวแทนมาพิจารณาร่วมด้วย

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ ได้ให้คำอธิบายทางกฎหมายในเรื่องนี้ไว้ว่า³² ส่วนราชการกับข้าราชการ มิใช่ตัวการตัวแทน จึงไม่อยู่ในบังคับมาตรา 427 เดิมอยู่ในบังคับมาตรา 76 ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งใช้บังคับมาตั้งแต่

³¹ กมลชัย รัตนสกาววงศ์, สรุปคำบรรยายพิเศษเรื่องพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539, 26 กุมภาพันธ์ 2540, อ้างถึงใน ชาญชัย แสงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 81.

³² ศักดิ์ สนองชาติ, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ (15), หน้า 111.

วันที่ 15 พฤศจิกายน 2539 บัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ และข้าราชการผู้บังคับบัญชาทั้งข้าราชการผู้ใต้บังคับบัญชาก็มิใช่ตัวการตัวแทน ไม่อยู่ในบังคับมาตรา 427

จะเห็นได้ว่า ในทางกฎหมายมีอำนาจนำหลักกฎหมายเรื่องตัวการตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 427 มาบังคับใช้แก่กรณีนี้ได้ ความรับผิดของหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เท่านั้น การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบุคคลดังกล่าวกระทำละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นผลให้รัฐต้องมีความรับผิดต่อพยาน เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงไม่ต้องมีความรับผิดใดๆต่อพยาน ไม่ว่าจะมีความรับผิดเพื่อละเมิดหรือความรับผิดตามสัญญา นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาเหตุผลของการเข้าทำสัญญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐพบว่า การร่วมลงนามของเจ้าหน้าที่ในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง เป็นเพียงการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ตนได้รับมอบหมายอย่างหนึ่ง เจ้าหน้าที่ผู้เข้าทำสัญญามีได้มีเสรีภาพในการทำสัญญาตามความมุ่งหมายแห่งตน เจ้าหน้าที่เป็นเพียงผู้รับเรื่องให้พยานเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ เพื่อให้รัฐสามารถให้การคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษได้ จนกระทั่งภารกิจนั้นสำเร็จลุล่วงลง การกระทำของเจ้าหน้าที่ในการรับเรื่องราวดังกล่าว จึงถือเป็นการกระทำเพื่ออุทิศตนให้กับการปฏิบัติหน้าที่อย่างแท้จริง การกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้เข้าทำสัญญาต้องรับผิดตามสัญญาต่อพยาน จึงถือเป็นการไม่ให้ความยุติธรรมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประกอบกับอาจทำให้เจ้าหน้าที่ไม่กล้าทำงานด้วยเกรงที่จะถูกฟ้องร้องค่าเสียหายจากพยาน ส่งผลให้ขั้นตอนการดำเนินงานคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษช้าลง ด้วยเหตุนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงไม่จำเป็นต้องมีความรับผิดตามสัญญาต่อพยาน

2) กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำความผิดทางอาญาต่อพยาน เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความรับผิดทางอาญาต่อพยานหรือไม่

ความรับผิดทางอาญาเป็นเรื่องที่บุคคลหนึ่งกระทำความผิดทางอาญาต่ออีกบุคคลหนึ่ง ส่งผลให้บุคคลที่กระทำความผิดจำต้องมีความรับผิดกับบุคคลผู้ได้รับความเสียหายตามกฎหมายอาญา การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำความผิดทางอาญาต่อพยาน เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความรับผิดทางอาญาอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ความรับผิดทางอาญาดังกล่าวอาจเป็นความรับผิดตามฐานความผิดที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 หมวด 6 ว่าด้วยการกำหนดโทษ ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานเปิดเผยความลับของพยาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 21 เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องถูกระวางโทษตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าว เป็นต้น

4.3.3 แนวทางความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษที่เหมาะสมกับประเทศไทย

4.3.3.1 ความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

ความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษนั้น เกิดขึ้นจากการที่รัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ เป็นเหตุให้พยานผู้เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษต้องได้รับผลเสียหายจากการกระทำของรัฐดังกล่าว เมื่อพยานถูกละเมิดสิทธิของพยานในคดีอาญาจากรัฐ หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐใน 3 กรณีในระหว่างที่พยานอยู่ในโครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ คือ กรณีที่พยานไม่ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย กรณีที่พยานไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และกรณีที่พยานไม่ได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ พยานจึงมีสิทธิที่จะขอรับการเยียวยาสิทธิของพยานในคดีอาญาที่ตนพึงมีจากรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตนได้รับการชดเชยความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธินั้นให้กลับคืนมา

ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาลักษณะความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ จึงเป็นการพิจารณาจากฐานที่ตั้งแห่งสิทธิตามกฎหมายมหาชน

4.3.3.2 ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

การที่รัฐต้องมีความรับผิดชอบที่เข้ามาสู่โครงการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ เป็นเรื่องที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ปัจเจกชนผู้มาเป็นพยาน โดยผลของการกระทำของบุคคลที่รัฐใช้ในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยเหตุนี้เอง ความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานจึงมีความสัมพันธ์กันกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นสำคัญ สำหรับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อพยานนั้น เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิตามกฎหมายเอกชนให้แก่พยานได้ ด้วยการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมิได้กระทำการหรือ

งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อป้องกันมิให้พยานบุคคลที่เข้ามาสู่กระบวนการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษได้รับความเสียหาย

ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาหาหลักความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ จึงเป็นการพิจารณาจากฐานที่ตั้งแห่งสิทธิตามกฎหมายเอกชน กล่าวคือ การพิจารณาหาหลักความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยานนั้นจะต้องเป็นไปตามนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายเอกชน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดทางอาญาต่อพยาน เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องมีความรับผิดทางอาญาต่อพยาน หรือหากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำการละเมิดต่อพยาน เป็นเหตุให้พยานได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีความรับผิดเพื่อละเมิดต่อพยาน

การพิจารณาหาหลักความรับผิดของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยการพิจารณาจากฐานที่ตั้งแห่งสิทธิทั้งกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนประกอบกันนั้น ย่อมส่งผลให้มีแนวทางความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษที่เป็นธรรมและได้สัดส่วนกัน ระหว่างความรับผิดของรัฐและความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง

4.3.3.3 การแบ่งเฉลี่ยส่วนความรับผิดระหว่างรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยานที่เข้ามาสู่โครงการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

มีการแบ่งเฉลี่ยส่วนความรับผิดระหว่างรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยาน ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำการละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งการกระทำด้วยความจงใจ หมายถึง กระทำโดยรู้สำนึกถึงการกระทำว่าจะเป็นผลเสียหายต่อพยาน แต่มิได้หมายเลยไปถึงว่า ต้องเจาะจงให้เกิดผลเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้น โดยเฉพาะอย่างเช่นกระทำโดยเจตนา ส่วนการกระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หมายถึง การกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังเสียเลย ในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องรับผิดชอบต่อพยานร่วมกับรัฐ ด้วยการจ่ายค่าสินไหมทดแทนคืนให้แก่หน่วยงานของรัฐที่ตนสังกัดอยู่ ภายหลังจากที่หน่วยงานของรัฐนั้นได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่พยานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การที่รัฐจะเรียกค่าสินไหมทดแทนคืนให้แก่หน่วยงานของรัฐนั้น จะต้องคำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรม โดยเจ้าหน้าที่ผู้กระทำการละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่ไม่จำเป็นต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเต็มจำนวนความเสียหาย หากการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความ

บกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานเป็นส่วนรวม ก็ต้องหักส่วนแห่งความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐออก นอกจากนั้น ในกรณีที่การกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยานนั้น เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่หลายคน เจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนคืนแก่รัฐตามหลักของลูกหนี้ร่วม

อนึ่ง การแบ่งเฉลี่ยส่วนความรับผิดชอบระหว่างรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อพยาน เป็นกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยานในการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น จึงไม่อาจนำหลักการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเป็นการเฉพาะตัวซึ่งจะส่งผลให้รัฐไม่ต้องมีความรับผิดชอบมาปรับใช้ได้ ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐลวนลามพยานที่เป็นผู้หญิง ในขณะที่พยานอยู่ภายใต้โครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ หากมองในแง่มุมทั่วไปว่า การกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว เป็นการกระทำละเมิดอันเป็นการเฉพาะตัว ที่พยานต้องไปฟ้องเพื่อเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเอาเอง ดังนี้จะส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับพยาน ทั้งที่ความเป็นจริง รัฐจะต้องยื่นมือเข้ามาร่วมรับผิดชอบต่อพยาน เนื่องจากการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วยการปฏิบัติต่อพยานอย่างไม่เหมาะสมเกิดขึ้น

4.3.3.4 ขอบเขตความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

4.3.3.4.1 การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นวิธีการที่สำคัญประการหนึ่งในการเยียวยาความเสียหายให้แก่คู่สัญญาฝ่ายพยานที่ได้รับความเสียหาย ค่าสินไหมทดแทนที่รัฐจะต้องชดใช้ให้แก่พยานนั้น จะชดใช้กันเป็นจำนวนเท่าใด ย่อมแล้วแต่ศาลจะเป็นผู้กำหนดตามหลักเกณฑ์แห่งความเสียหายที่พยานได้รับ ในกรณีที่คู่สัญญากำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนความเสียหายไว้ล่วงหน้าในสัญญา ศาลจะต้องนำจำนวนค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวมาพิจารณาร่วมด้วย เมื่อพิจารณาจากหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองพบว่า คู่สัญญาตกลงที่จะกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.

2547 โดยหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง ข้อ 1 กำหนดว่า ข้าพเจ้าได้รับทราบสิทธิที่พึงจะได้รับตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ ด้วยเหตุนี้ ศาลจึงอาจนำจำนวนค่าสินไหมทดแทนตามที่ระบุในกฎหมายคุ้มครองพยานฉบับดังกล่าวมาพิจารณาร่วมด้วย

4.3.3.4.2 การรักษาสัญญา

การรักษาสัญญาอาจถือเป็นมาตรการประเภทหนึ่งในการลงโทษคู่สัญญาฝ่ายที่มีความผิด เป็นการบังคับให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งต้องยอมรับผลที่เขาพยายามหลีกเลี่ยง และเนื่องจากจากการคุ้มครองพยานเป็นการปฏิบัติการชำระหนี้ต่างตอบแทน ดังนั้น เมื่อพยานขอให้รัฐปฏิบัติการชำระหนี้ ย่อมหมายถึงหนี้ทั้งหมดมิใช่หนี้บางส่วน กล่าวคือ หากมีการตกลงกันในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองให้ใช้รูปแบบการรักษาความปลอดภัยด้วยมาตรการพิเศษแบบใด ก็ต้องเอาตามนั้นทั้งหมด โดยรัฐจะต้องปฏิบัติตามสัญญาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ภายในระยะเวลาอันสมควร และต้องปฏิบัติตามสัญญาไม่ผิดแผกไปจากที่สัญญาชนพึงคาดหมายได้ตามปกติ

4.3.3.4.3 การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง

โดยปกติ การบังคับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ ตราบใดที่สภาพแห่งหนี้เปิดช่องให้ทำได้ ดังนั้น หากมีการตกลงร่วมกันระหว่างคู่สัญญาถึงรูปแบบวิธีการให้ความคุ้มครองอย่างหนึ่งอย่างใด แล้วคู่สัญญาฝ่ายรัฐมีอาจจัดหารูปแบบวิธีการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานตามที่ได้ตกลงกัน คู่สัญญาฝ่ายพยานก็อาจใช้สิทธิเรียกร้องให้ฝ่ายรัฐปฏิบัติการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้ อาทิ หากมีการตกลงร่วมกันให้ใช้มาตรการการจัดหาอาชีพใหม่ให้แก่พยาน พยานสามารถบังคับให้รัฐจัดหาอาชีพให้แก่ตนได้ ถือเป็น การบังคับชำระหนี้โดยเจาะจง หรือการที่รัฐไม่ให้การคุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น พยานก็มีสิทธิเรียกร้องให้รัฐคุ้มครองความปลอดภัยแก่ตนตามสมควรภายในระยะเวลาที่พยานอาจได้รับการช่วยเหลือความปลอดภัยจากบุคคลผู้ไม่หวังดี อันเป็นการบังคับชำระหนี้โดยเจาะจง เป็นต้น

4.3.3.5 กรณีศึกษา (case study) เกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

เมื่อความรับผิดชอบของรัฐต่อพยานเกิดขึ้นจาก การที่พยานได้รับความเสียหายขณะที่พยานอยู่ในโครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ โดยความเสียหายนั้นเกิดขึ้นได้ในสองลักษณะคือ ประการแรก ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานโดยตรง ประการที่สอง ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากบุคคลผู้กระทำความผิดหรือเหตุแทรกแซงจากบุคคลภายนอก โดยจะต้องพิจารณาว่าตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการให้ความคุ้มครองพยานนั้น ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องครบถ้วน แสดงให้เห็นว่า ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานโดยทางอ้อม

4.3.3.5.1 กรณีศึกษาที่หนึ่ง: ความเสียหายที่พยานได้รับเกิดขึ้นจากตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานโดยตรง

(1) ตัวอย่างที่หนึ่ง: เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานกระทำละเมิดต่อพยานด้วยการลวนลามพยาน ในขณะที่พยานอยู่ในโครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ

บทวิเคราะห์ความรับผิดในตัวอย่างที่หนึ่งมีดังนี้: รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อพยาน เนื่องจากเป็นกรณีที่รัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ด้วยการปฏิบัติต่อพยานอย่างไม่เหมาะสม

เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบต่อพยาน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ได้กระทำละเมิดต่อพยานด้วยความจงใจเป็นเหตุให้พยานได้รับความเสียหายแก่ร่างกายและจิตใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความรับผิดเพื่อละเมิดต่อพยาน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนในบางส่วนคืนให้แก่รัฐหรือหน่วยงานราชการที่ตนสังกัดอยู่ ภายหลังจากที่หน่วยงานของรัฐนั้นได้จ่ายค่าสินไหมให้แก่พยานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นอกจากนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจต้องมีความรับผิดทางอาญาต่อพยานร่วมด้วย

(2) ตัวอย่างที่สอง: เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปตรวจค้นที่พักอาศัยของพยาน โดยกระทำในลักษณะของการบุกรุกหรือข่มขู่ใช้อาวุธ

บทวิเคราะห์ความรับผิดในตัวอย่างที่สองมีดังนี้: เมื่อพิจารณาจากหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองและคำร้องขอให้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานพบว่า พยานยินยอมให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปตรวจสอบที่พักอาศัยของพยานได้ทุกโอกาส การให้ความยินยอมของพยานแก่รัฐดังกล่าว เป็นกรณีที่พยานยินยอมที่จะสละเสรีภาพในเคสดานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 35 ซึ่งรัฐสามารถกระทำการเช่นนี้ได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อย่างไรก็ดี แม้พยานจะได้อินยอมที่จะสละเสรีภาพในเคสดาน แต่พยานก็มิได้สละสิทธิในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่ประการใด การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้าไปตรวจสอบที่พักอาศัยของพยาน โดยการกระทำในลักษณะที่ไม่ชอบธรรม เช่น ในลักษณะการบุกรุก การเข้าตรวจค้นตามอำเภอใจ หรือการเข้าตรวจค้นในลักษณะการข่มขู่ใช้อาวุธ เป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งเป็นการไม่ตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญา ในส่วนของการปฏิบัติต่อพยานอย่างไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องมีความรับผิดต่อพยาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องมีความรับผิดต่อพยานทั้งทางแพ่งและทางอาญา

(3) ตัวอย่างที่สาม: เจ้าหน้าที่ของรัฐแอบติดตั้งกล้องวงจรปิดไว้ในบ้านพักของพยานโดยมิให้พยานรู้ตัว เหตุผลเพื่อความปลอดภัยของพยาน

บทวิเคราะห์ความรับผิดในตัวอย่างที่สาม: หลักเกณฑ์การวินิจฉัยหลักความรับผิดของรัฐต่อพยานเป็นเช่นเดียวกันกับตัวอย่างที่สอง คือ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐแอบติดตั้งกล้องวงจรปิดไว้ในบ้านพักของพยานโดยมิให้พยานรู้ตัว เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติต่อพยานอย่างไม่เหมาะสม ส่งผลให้รัฐต้องมีความรับผิดต่อพยาน อันเนื่องมาจากการที่รัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาในส่วนของ การปฏิบัติต่อพยานอย่างเหมาะสม

และเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องมีความรับผิดกับพยานร่วมด้วย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้จงใจก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิส่วนบุคคลของพยาน เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องมีความรับผิดเพื่อละเมิดต่อพยาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐก็อาจมีความรับผิดทางอาญาต่อพยานร่วมด้วย

(4) ตัวอย่างที่สี่: เจ้าหน้าที่ของรัฐเปิดเผยความลับของพยานให้แก่บุคคลทั่วไปทราบ โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัย

บทวิเคราะห์ความรับผิดในตัวอย่างที่สี่: รัฐจะต้องมีความรับผิดต่อพยาน เนื่องจากจากรัฐไม่อาจตอบสนองสิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่พยานไม่ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยจากรัฐ และพยานไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมจากรัฐ

และเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความรับผิดทางอาญาต่อพยาน เนื่องจากเป็นการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 หมวด 6 ว่าด้วยการกำหนดโทษ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความรับผิดเพื่อละเมิดต่อพยาน หากการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นผลสำเร็จ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดดังกล่าวนั้น เป็นเหตุให้พยานได้รับความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกาย

4.3.3.5.2 กรณีศึกษาที่สอง: ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากบุคคลผู้กระทำความผิดหรือเหตุแทรกแซงจากบุคคลภายนอก

(1) ตัวอย่างที่หนึ่ง: เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการให้ความคุ้มครองพยานต่อสู้ป้องกันพยานจากกลุ่มคนร้ายอย่างเต็มที่ แต่ผลของการต่อสู้คือ ได้รับความบาดเจ็บด้วยกันทั้งเจ้าหน้าที่และพยาน

บทวิเคราะห์ความรับผิดในตัวอย่างหนึ่ง: กรณีที่พยานบาดเจ็บอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความคุ้มครองให้พยานมีความปลอดภัยนี้ รัฐต้องรับผิดเนื่องจากการไม่ตอบสนองสิทธิในการได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยของพยานในคดีอาญา ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องรับผิด เนื่องจากเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ประกอบกับเจ้าหน้าที่ไม่ได้ตั้งใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเพื่อให้พยานได้รับความเสียหาย

(2) ตัวอย่างที่สอง: เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในช่วงเทศกาลปีใหม่ ด้วยการไปดื่มสุราฉลองปีใหม่ เป็นเหตุให้กลุ่มคนร้ายอาศัยจังหวะลอบเข้าทำร้ายพยาน จนพยานได้รับอันตรายบาดเจ็บสาหัส

บทวิเคราะห์ความรับผิดในตัวอย่างที่สอง: ถือเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้พยานไม่ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยรวมทั้งพยานไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมจากรัฐ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องมีความรับผิดต่อพยาน และเนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยานด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องมีความรับผิดร่วมกันกับรัฐต่อพยาน ด้วยการจ่ายค่าสินไหมทดแทนคืนให้กับรัฐหรือหน่วยงานของรัฐในบางส่วน ภายหลังจากที่รัฐได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่พยานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

(3) ตัวอย่างที่สาม: พยานไปดื่มสุรากับเพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการคุ้มครองพยานทราบดีว่าพยานอาจได้รับอันตราย แต่ก็ได้ตักเตือนห้ามมิให้พยานไปดื่มสุรา และก็ได้ติดตามพยานไปเพื่อให้ความคุ้มครอง เป็นเหตุให้กลุ่มคนร้ายอาศัยจังหวะลอบเข้าทำร้ายพยาน จนพยานถึงแก่ความตาย

บทวิเคราะห์ความรับผิดในตัวอย่างที่สาม: รัฐต้องรับผิด เนื่องจากการไม่ปฏิบัติการคุ้มครองพยานให้มีความปลอดภัยในชีวิต ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องมีความรับผิดต่อพยานเช่นเดียวกัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เป็นเหตุให้พยานได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ตักเตือนพยานและไม่ติดตามให้การอารักขาความปลอดภัยแก่พยาน เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำละเมิดต่อพยานด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ทั้งที่ความเป็นจริงนั้น ความระมัดระวังตกอยู่กับฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐหาได้ใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นไม่

โดยสรุป การวินิจฉัยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดของรัฐต่อพยานในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม กับทั้งประชาชนผู้มาเป็นพยานรัฐซึ่งหมายความรวมถึงรัฐ หน่วยงานของรัฐ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว จะส่งผลให้เกิดการยอมรับสิทธิของพยานตามกฎหมาย พยานไม่ต้องตกอยู่ในฐานะที่เป็นเพียงวัตถุในการดำเนิน

งานของรัฐ การกำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดของรัฐต่อพยานที่เหมาะสมนี้ จะทำให้ทุกฝ่ายมีความพึงพอใจในผลประโยชน์ของตน ส่วนได้ส่วนเสีย ที่เกิดจากหลักความรับผิดอันชอบธรรมนั้น